

W gąszczu gatunków

WIEDZA W PIGUŁCE

Z gatunkami spotkałeś się już na języku polskim. Uczyłeś się pewnie o specyficznych cechach noweli czy komedii. Podział na gatunki dotyczy nie tylko literatury. Można je odnaleźć we wszystkich tekstach kultury.

Wiele z nich można bez trudu zaklasyfikować do określonego gatunku. Za przykład mogą posłużyć komedie romantyczne. Idąc na taki film, wiemy, o czym mniej więcej będzie fabuła i że skończy się szczęśliwie. Dzięki znajomości gatunku, odbiorca oczekuje od utworu zastosowania określonej konwencji, czyli zbioru typowych cech. Dlatego też przyswaja dany tekst kultury z odpowiednim nastawieniem. Na pewno zdziwiłbyś się, gdyby podczas teleturnieju prowadzący zaczął odczytywać wiadomości. To byłoby pomieszanie dwóch gatunków telewizyjnych.

Niekiedy mieszanie gatunków jest czymś niekorzystnym. Jest tak np. w dziennikarstwie. Gdyby reporter w przedstawieniu faktów zawarł swój punkt widzenia, świadczyłoby to o braku rzetelności. Odbiorcy pragnący poznać czyjeś zdanie na dany temat mogą sięgnąć do komentarzy lub felietonów. Dzięki przestrzeganiu jasnego podziału na gatunki wiadomo, co jest faktem, a co opinią. Jednocześnie twórcom zależy na atrakcyjności programów. Dlatego często mieszają rozrywkę z informacjami. Coraz trudniej odróżnić je od siebie. Zjawisko to nazywamy infotainment.

Niemniej gatunkowy zamęt jest twórczy. Mieszanie gatunków to zabieg bardzo często wykorzystywany przez artystów. Daje ono ciekawy, zaskakujący efekt. Współcześnie, gdy gatunków różnych mediów jest bardzo wiele, możliwości ich połączeń są niezliczone!

Niektóre z nich jednak okazały się na tyle udane, że na trwałe weszły do repertuaru wykorzystywanych konwencji. Stało się tak np. w przypadku połączenia horroru z filmem dokumentalnym. Tak wielu reżyserów tworzyło filmy oparte na podobnym pomysśle, że można mówić o nowym podgatunku. Podobne, owocujące powstaniem nowego gatunku połączenia często obserwujemy w muzyce. Tak choćby thrash metal, grany m.in. przez popularny zespół Metallica, wywodzi się z połączenia heavy metalu z punkiem. W kulturze jest jak w przyrodzie: gatunki wciąż ewoluują!

Znajomość cech poszczególnych gatunków jest bardzo ważna. Aby zrozumieć i ocenić utwory czerpiące z różnych gatunków, należy umieć je rozpoznawać. Znajomość gatunków umożliwia pełne i owocne uczestnictwo w kulturze.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

„Fajny film wczoraj widziałem! To horror osadzony w realiach kostiumowego filmu historycznego”. Bardzo często okazuje się, że pomimo obecnej tendencji do mieszania się gatunków i zacierania granic między nimi, tradycyjny podział na formy filmowe i telewizyjne jest nadal przydatny. To dzięki niemu potrafimy komunikować się z innymi oraz rozumiemy grę konwencjami podejmowaną z widzom przez poszczególnych twórców.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- potrafią rozróżnić i zwięźle omówić podstawowe gatunki filmowe oraz telewizyjne;

- rozumieją przydatność podziału na gatunki pomimo coraz częstszego ich mieszania się;
- wiedzą, że gatunki mieszają się wzajemnie, potrafią identyfikować cechy poszczególnych gatunków w odniesieniu do filmów trudnych do jednoznacznego sklasyfikowania;
- pamiętają, że wzajemne mieszanie się cech gatunków nie powinno dotyczyć dziennikarstwa oraz programów informacyjnych.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min
 Forma: praca w grupach
 Pomoce: **materiał pomocniczy „W gąszczu gatunków”**.

Podziel uczestników zajęć na 6 grup. Każdy zespół powinien otrzymać po 4 losy wycięte z **materiału pomocniczego „W gąszczu gatunków”**.

Poproś poszczególne zespoły o przygotowanie w punktach kilku najważniejszych cech wylosowanych gatunków.

2.

Czas: 15 min
 Forma: praca w grupach, dyskusja
 Pomoce: **materiał pomocniczy „W gąszczu gatunków”**.

Odczytuj kolejne typy gatunków z **materiału pomocniczego „W gąszczu gatunków”**, za każdym razem prosząc grupę, która wyciągnęła dany los, o bardzo krótką prezentację najistotniejszych cech.

Jako pytania pomocnicze rozważ:

- Jaki przykład danego gatunku przychodzi uczestnikom do głowy?
- Czy często spotyka się ten gatunek?
- Do jakiej grupy widzów najczęściej adresowany jest dany gatunek?
- Czy dany gatunek odwołuje się do autentycznych historii?
- Czy dany gatunek silnie oddziałuje na emocje widza?
- Czy w danym gatunku występują zawodowi aktorzy?
- Kim są najczęściej bohaterowie występujący w danym gatunku?
- Czy dany gatunek wskazuje w czytelny sposób morał z przedstawianej historii?
- Czy opowieść prezentowana jest w odcinkach?

Po zwięzłym przedstawieniu głównych cech gatunków zadaj pytanie: „Czy współcześnie często spotykamy filmy, które można łatwo zakwalifikować tylko do jednego gatunku?”.

Jako pytania pomocnicze rozważ:

- Czy **Shrek** to bajka tylko dla dzieci?
- Czy seria filmów o Batmanie to tylko film sensacyjny? (Ma również cechy horroru, filmu katastroficznego, baśni, filmu psychologicznego, melodramatu, komedii...)
- Czy seria **Gwiazdne Wojny** to tylko film science fiction? (Ma również cechy baśni, komedii romantycznej, komedii...)
- Które filmy są bardziej atrakcyjne, te, które pozostają w obrębie jednego gatunku, czy te, które mieszają różne gatunki?

3.

Czas: 10 min
 Forma: praca w grupach
 Pomoce: **materiał pomocniczy „W gąszczu gatunków”**.

Poproś poszczególne zespoły, aby z posiadanych przez siebie losów skomponowały połączenia różnych gatunków. Każda z grup powinna przygotować co najmniej 2 połączenia, uzasadniając dlaczego akurat te gatunki zestawia ze sobą.

Przykład:

Połączenie losów „Komedia romantyczna” i „Film science fiction” -> historia miłosna dwójki osób mająca miejsce w przyszłości na odległej planecie.

Celem tej części zajęć jest rozwinięcie wyobraźni medialnej uczestników. Połączenie różnych gatunków wymaga zrozumienia ich cech oraz uświadamia różnorodny charakter współczesnych mediów.

Jeśli wśród gatunków łączonych przez uczestników zajęć znajdują się „Komentarz opublikowany w prasie”, „Artykuł informacyjny w prasie”, „Telewizyjny program informacyjny”, zwróć uwagę uczestników na fakt, że tych form nie należy łączyć z pozostałymi gatunkami. Dziennikarstwo powinno służyć przekazywaniu możliwie najbardziej wiarygodnych informacji i należy starannie odróżnić je od pozostałych gatunków.

4.

Czas: 10 min
 Forma: praca w grupach
 Pomoce: **materiał pomocniczy „W gąszczu gatunków”**.

Poproś każdą z grup o zaprezentowanie jednego z opracowanych przez siebie połączeń. Zachęć pozostałe grupy do wygłaszania uwag i komentarzy.

Jako pytania pomocnicze rozważ:

- Co jest atrakcyjne w takim doborze gatunków?
- Kto chętnie obejrzałby film łączący akurat te gatunki?
- Jakie filmy i programy telewizyjne przychodzą uczestnikom do głowy jako przykłady dobranych przez nich połączeń?

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- rozumieją znaczenie podziału na gatunki, pomimo obecnej tendencji do zacierania granic pomiędzy nimi?

- potrafią charakteryzować najistotniejsze cechy podstawowych gatunków filmowych i telewizyjnych?
- wiedzą, że formy dziennikarskie i programy telewizyjne nie powinny podlegać mieszaniu z innymi gatunkami medialnymi?
- pamiętają, że wzajemne mieszanie się cech gatunków nie powinno dotyczyć dziennikarstwa oraz programów informacyjnych?

Opcje dodatkowe

Zajęcia mogą zostać rozszerzone w ćwiczeniu 3. Poproś poszczególne grupy o przygotowanie prezentacji na papierze dużego formatu. Każda z prezentacji powinna wskazywać:

- gatunki, które zdecydowali się zestawić ze sobą uczestnicy;
- powody, które powodują, że połączenie to wydaje się interesujące;
- przykłady filmów i programów telewizyjnych, które są podobne do stworzonych zestawień;
- omówienie przykładowego filmu, który mógłby powstać z połączenia wybranych przez uczestników gatunków.

MATERIAŁY

Materiał pomocniczy „W gąszczu gatunków”.

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Dobierz odpowiednie opisy do poszczególnych gatunków

Gatunki:

Kategorie:

- horror
- komedia
- film obyczajowy
- film kostiumowy
- reality show
- film biograficzny
- film science fiction
- film dla dzieci
- musical

Opisy:

Elementy do przyporządkowania:

- prezentuje historię wybranej, wybitnej postaci, jest osadzony w realiach historycznych epok i ukazuje losy bohatera na tle wydarzeń oraz postaci istotnych dla jego życiorysu. [rozwiązanie: biograficzny]
- wyraźnie pokazuje różnicę między dobrem i złem, bohater przeżywa fantastyczne przygody, bardzo często przy udziale gadających zwierząt i postaci magicznych. [rozwiązanie: dzieci]

- celem filmu jest rozbudzenie naszych emocji, zwłaszcza zbudowanie nastroju grozy i strachu. [rozwiązanie: horror]
- celem filmu jest rozbudzenie naszych emocji, przede wszystkim wywołanie śmiechu i rozbawienia. [rozwiązanie: komedia]
- jest osadzony w realiach historycznych epoki i przedstawia rekonstrukcję świata z danego okresu, często dotyczy wydarzeń ważnych dla danego kraju. [rozwiązanie: kostiumowy]
- obserwujemy życie codzienne ludzi takich samych jak my, często w izolacji od normalnego świata. [rozwiązanie: show]
- film przedstawia wyobrażenia o przyszłości oraz wynalazki, które zrewolucjonizują życie. [rozwiązanie: fiction]
- film może prezentować różne wydarzenia mające miejsce w teraźniejszości lub przeszłości, szczególnie istotna jest w tym przypadku muzyka, często wplatana bezpośrednio w akcję. [rozwiązanie: musical]
- film adresowany przede wszystkim do widzów dorosłych, pokazuje losy bohaterów uwikłanych w różne perypetie, najczęściej omawia istotne problemy społeczne lub troski życia codziennego. [rozwiązanie: obyczajowy]

SŁOWNICZEK

- **gatunek:** typ, odmiana czegoś. W odniesieniu do tekstów kultury: określony sposób organizacji przekazu, zależny od jego celu. Utwory tego samego gatunku mają zwykle podobą formę, wykorzystują te same konwencje.
- **konwencja:** zbiór cech utworów (artystycznych, dziennikarskich itp.) wielokrotnie powtarzany i wykorzystywany. Dana konwencja może być typowa dla jednego twórcy, grupy czy okresu. Składać się na nią mogą różne elementy utworu – zarówno związane z jego formą, jak i treścią.
- **infotainment:** (z ang. information – informacja, połączone z entertainment – rozrywką), zjawisko zacierania różnic pomiędzy przekazami informacyjnymi i rozrywkowymi. Obserwujemy je we współczesnych mediach.
- **tekst kultury:** każdy wytwór człowieka, który jest uporządkowany wedle określonych reguł. Np. dzieła sztuki (obrazy, filmy czy książki), ale też np. ubrania. Nawet zwyczajowe zachowania (np. podanie ręki przy przywitaniu) są tekstami kultury. Tekstem kultury jest wszystko, co zostało stworzone, aby przekazać pewien sens.

CZYTELNIA

- Wikipedia, **Gatunki filmowe**, [dostęp: 12.02.2013], http://pl.wikipedia.org/wiki/Gatunki_filmowe
- Wikipedia, **Gatunki telewizyjne**, [dostęp: 12.02.2013], http://pl.wikipedia.org/wiki/Program_telewizyjny_%28audycja%29#Gatunki_program.C3.B3w_telewizyjnych
- Bauer Zbigniew, **Pakt faktograficzny** [online], [dostęp: 31.12.2012], Dostępny w Internecie: http://www.ap.krakow.pl/stud_dzien/studium3/med2.html.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Michał Wysocki, konsultacja merytoryczna: Piotr Drzewiecki. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/w-gaszczu-gatunkow/>.

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Cyfrowa Przyszłość, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Język polski, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Plastyka, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

III. Analiza i interpretacja tekstów kultury – recepcja sztuki.

Wiedza o społeczeństwie, III poziom edukacyjny

Treści nauczania

Środki masowego przekazu.

Nowa podstawa programowa:

Język polski, VII–VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych.

Język polski, liceum i technikum

Treści nauczania

przetwarza i hierarchizuje informacje spełnia wymagania określone z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych.

rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia), popularnonaukowych i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach; odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe.

odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.

odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieła od kiczu.